

Hvad ved vi om social mobilitet og SU

Den 8. marts 2016

Sag.nr. Sags nr

Dok.nr.

bba/bba

SU-systemet har, sammen med offentligt finansierede uddannelse, til hensigt at give alle unge - uanset social baggrund - mulighed for at tage en videregående uddannelse så langt som evner og motivation rækker. Ideen om lige adgang til uddannelse, uanset social baggrund, er således en af grundstenene i vores velfærdsmodel. Men lige adgang til uddannelser handler også om, at Danmark for at kunne realisere visionen om videnssamfundet, har brug for at alle samfundets talentressourcer kommer i spil.

I anbefalingerne til SU-loven fra 1970 hed det, at "ingen dygtige elever skal fravælge at studere på grund af manglende økonomiske muligheder", og "det skal ikke være nødvendigt at arbejde for meget ved siden af, så det skadede studierne". Ifølge tidligere professor i uddannelsessociologi Erik Jørgen Hansen er det samtidig det nærmeste, man kommer en egentlig formålsparagraf for SU.

Særligt SU-reformerne i henholdsvis 1988 og i 2013 skal fremhæves i forhold til den verserende SU-debat:

- *SU-reformen i 1988* indebærer, at stipendiebeløbet til videregående uddannelse bliver forhøjet ganske markant, fra 21.900 kr. til 36.000 kr. om året for udeboende studerende over 21 år, ligesom SU'en til videregående uddannelse bliver gjort uafhængig af forældreindkomst. Endvidere indføres SU-klippekortsystemet, der gør det muligt at udskyde klip og dermed gemme SU til senere brug samt at bruge SU-klip til ny uddannelse i tilfælde af omvalg.
- *SU-reform i 2013* skærper det økonomiske incitament i SU'en til hurtigere studie gennemførelse, idet det sjette SU-år gøres betinget af, at den studerende påbegynder sin videregående uddannelse senest to år efter adgangsgivende eksamen ligesom studerende nu kun kan være et halvt år forsinket før SU'en stopper (mod tidligere 12 måneder).

I det følgende gennemgås i kort form, hvad vi ved om SU i forhold til frafald og social mobilitet.

KORA: Effekt af højere SU på frafald og social mobilitet

KORA analyse fra 2011 ser på netop SU-reformen i 1988, hvor blandt andet effekten af højere SU i forhold til frafald blandt unge fra lavere sociale lag er genstand for analyse. Analysen viser, at flere studerende gennemfører deres uddannelse som konsekvens af SU-løftet, og at effekten er størst blandt unge fra lavere social baggrund. KORA konkluderer, at højere SU har mindsket den sociale arv.

KORA's analyse ser på studerende i perioden 1984 til 1992. I analysen tages højde for andre faktorer såsom bl.a. gymnasiekarakterer, ledighed og lønniveauer som kunne tænkes at påvirke de studerendes evner og motivation til at færdiggøre deres studier. Analysen viser at, i årene op til reformen, er der et frafald årligt på ca. 11 pct. I årene efter reformen er frafaldet faldet til ca. 7 pct. Og som sagt er den største effekt blandt unge fra lavere social baggrund, altså unge hvis forældre har et lavt uddannelsesniveau og lav indkomst.

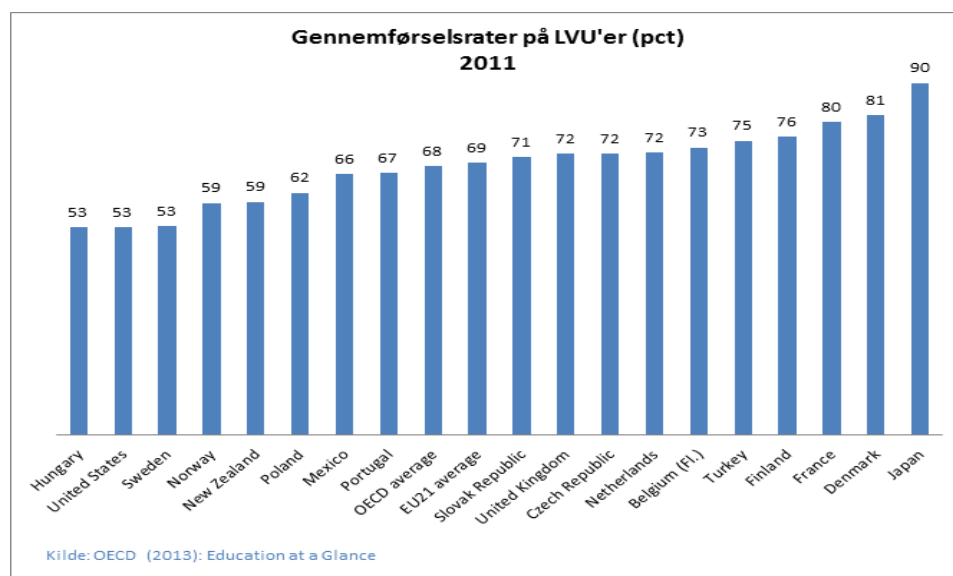
Notat fra DEA (2012) henviser også til KORA's analyse med henvisning til, at undersøgelsen bidrager med de bedste erfaringer fra Danmark. I notatet fremhæves, at KORA analysen viser, at 10.000 kr. højere SU om året, reducerer frafaldet med 23 pct. i forhold til før SU-forhøjelsen. Denne effekt svarer ifølge DEA's notat til, at 10 pct. højere SU reducerer frafaldet med 9,7 pct.

Og i forhold til social mobilitet fremhæver DEA i notatet, at hvor der ingen signifikant effekt er af forhøjelsen af SU på frafald for unge med forældre med høj uddannelse, er effekten for studerende fra lavere sociale lag på hele 13,6 pct. mindre frafald ved 10 pct. højere SU.

OECD: Danmark nr. 2 på gennemførelsesrate på LVU

I OECD's Education at a Glance (2013) sammenlignes gennemførelsesraterne på LVU mellem landene. Opgørelsen kan bruges til at se, om SU'en rent faktisk bidrager til fastholdelse, idet gennemførelsesraten viser, hvor stor en andel af dem, der starter på en universitetsuddannelse med evt. omvalg, ender med en kandidatuddannelse.

Danmark ligger flot placeret på en anden plads, med en gennemførelsesrate på 81 pct. mens Norge ligger under såvel OECD som EU gennemsnit med en gennemførelsesrate på kun 59 pct.

Norges gennemførelsesrate fremhæves her, fordi landets studiestøttesystem ofte nævnes i den danske SU-debat. Norges studiestøttesystem er baseret på studielån, hvor 40 pct. af lånet årligt kan omgøres til stipendie, hvis den studerende gennemfører sine eksamener.

EVA: Danmark er verdensmester i social mobilitet

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) referer til et canadisk forskningsprojekt, der har set på den sociale arv som forholdet mellem forældrenes indkomst og hvad deres børn kommer til at tjene. I en sådan forståelsesramme placeres Danmark på en førsteplads i social mobilitet.

Ligeledes fremhæver EVA, at Danmark udmærker sig ved, at unge fra uddannelsesfremmede hjem er mindre underrepræsenterede på de videregående uddannelser end i flertallet af OECD-lande. Det skal endda ses i forhold til, at det høje uddannelsesniveau i Danmark betyder, at gruppen af ufaglærte forældre er mere marginaliserede i Danmark end i mange andre lande.

Norske studerende: Social skævhed i uddannelsessystemet

Som tidligere nævnt bliver det norske studiestøttesystem fremhævet i den danske SU-debat, fordi det indeholder et stort låneelement. Den norske studentorganisation (NSO) kritiserer det norske uddannelsessystem for social skævhed:

Kilde: NSO (2016)

Tysk studie: Social betinget aversion mod at gældsætte sig

Et amerikansk forskningsprojekt (2010) har set på den sociale effekt af tyske delstaters mulighed for at introduktion brugerbetaling på videre-

gående uddannelser med 500 Euro pr. semester i 2006. Forskningsprojektet sammenligner den sociale effekt af brugerbetaling ved at sammenligne to delstater, Niedersachsen, der indførte brugerbetaling med Schleswig Holstein, der fastholdt gratisprincippet.

I 2004, altså før brugerbetalingen bliver introduceret, svarer 76 pct. af unge med lavindkomstbaggrund i både Niedersachsen og Schleswig Holstein bekræftende på, at de havde planer om at uddanne sig. Udgangspunktet var altså det samme for de to delstater. I 2007, dvs. efter indførelsen af brugerbetaling i Niedersachsen, sker der en markant ændring mellem de to delstater. Nu er andelen 81 pct. for Niedersachsen, mens andelen er 91 pct. for Schleswig Holstein. Niedersachsen har altså i perioden 2004-2007 kun kunnet realisere en vækst på 5 procentpoint i antallet af unge fra lavindkomstbaggrund, der vil tage en videregående uddannelse i forhold til Schleswig Holstein, der kan vise en vækst på hele 15 procentpoint.

Forskningsprojektet viser endvidere, at unge fra veluddannede familiebaggrunde ikke tilsvarende ændrer adfærd som følge af brugerbetaling på uddannelse. Konklusionen er, at brugerbetaling rammer socialt skævt trods adgangen til låneordninger og at forklaringen skal findes i en aversion mod at gældsætte sig for at uddanne sig blandt unge fra laverer sociale kår. De tyske delstater har i øvrigt siden droppet brugerbetaling og genindført gratisprincippet i de senere år, med mangel på kvalificeret arbejdskraft som en af bevæggrundene.

En omlægning af SU til lån på fx kandidatdelen kan altså betyde større social ulighed, fordi unge fra uddannelsesfremmede hjem har større aversion mod at gældsætte sig for at tage en uddannelse end unge fra velstillede hjem. Det kan således betyde, at unge fra uddannelsesfremmede baggrunde i højere grad fravælger kandidatuddannelsen.